

DAFTAR PUSTAKA

Arsip & Koran

- Tim Penulis, 1908, *Rapport der Commissie tot Voorbereiding Eener Reorganisatie van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst*, Batavia: Landsdrukkerij.
- De Indische Courant*, 13 Mei 1929.
- De Indische Courant*, 21 Mei 1937.
- De Locomotief*, 5 Juni 1928, No. 125.
- De Locomotief*, 29 Februari 1928, No. 49.
- De Sumatra Post, Zaterdag*, 21 Juli 1928.
- Het Nieuws van Den Dag voor Nederlandsch-Indië*, 13 Juli 1909, No. 159.
- Het Nieuws van Den Dag voor Nederlandsch-Indië*, 7 Desember 1908, No. 285.
- Soerabaiasch Handelsblad*, 11 Mei 1929, No. 105.

Terbitan Sezaman

- Broersma, R., 1922, *Oostkust van Sumatra*, Deventer:Uitgave van Charles Dixon.
- Comperts, H. C., 1920, *Onderzoek Naar den Invloed van het Gebruik van Schoeisel op het Aantal Mijwormendragers, Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie, Deel VIII*, Batavia: G. Kolff & Co.
- Croes, J. W., 1932, *Naar en In Tropisch Nederland (Tanah Hindia), Aardrijkskundig Lees-Leerboek over Ned. Oost-Indië De Scholen in Nederland*, Rijswijk: Blankwaardt & Schoonhoven.
- de Velde, E. v., 1918, *Het Hospitaal Wezen op Sumatra's Oostkust*, Amsterdam: Uitgevers en Drukkers Maatschappij van F. van Rossen.
- der Mandere, G. J. v., 1928, *De Javasuikerindustrie in Heden en Verleden, Gezien in het Bijzonder in Hare Sociaal-Economische Beteekenis*, Amsterdam: Uitgave Bureau Industria Druk Ipenbuur & van Seldam.

- Geuns, M. v., 1908, *De Suikeronderneming Djatiroto en de Regeling van Het Werkcontract op Java*, Soerabaia: E. Fuhri & Co.
- Hermans, E. H., 1928, *Framboesia Tropica*, Amsterdam: H. J. Paris.
- Heydeman, W. J., 1930, *Mijn Kruistocht Door Indie*, Amsterdam: N.V. EM. Querido's Uitgevers-Maatschappij.
- Kouwenaar, W., 1931, *Boekaankondiging, Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië*, Deel LXXI, Batavia: G. Kolff & Co.
- Levert, P. H., 1934, *Inheemsche Arbeid in de Java Suikerindustrie*, Wageningen: Thesis Landbouw-Hogeschool.
- Loghem, J. J. v., 1933, *Tropische Gezondheidsleer*, Amsterdam: N. V. Uitgevers-Maatschappij „Kosmos”.
- Moll, A. C. v., and Lugten, C. H., 1916, *Projecten van Woningen voor Suikerondernemingen*, Amsterdam: Druk van J. H. De Bussy, 1916.
- Mulder, J. S., 1929, *De Rietsuikerindustrie op Java*, Haarlem: N. V. H. D. T. Tjeenk Willink & Zoon.
- Penris, P. W. L., 1930, *Geneeskundige Verzorging van Arbeiders Bij Landbouwondernemingen op Java*, Amsterdam: H. J. Paris.
- Schoute, D., 1936., *De Geneeskunde in Nederlandsch-Indië: Gedurende de Negentiende Eeuw*, Batavia: G. Kolff & Co.
- Schüffner, W. A. P., 1924, *De Hygiene en Hare Toepassing Bij de Vrije Bevolking in Nederlandsch-Indie*, Amsterdam: J. H. De Bussy.
- Szekely-Lulofs, M. H., 1932, *Koelie*, Amsterdam: N.V. Uitgevers-Maatschappij „Elsevier”.
- Tichelaar, J. J., 1929, *De Java-Suikerindustrie en Hare Beteekenis Voor Land en Volk*, Soerabaia: N.V. Boekhandel en Drukkerij.
- Tillema, H. F., 1916, *Kromoblanda: Over 't Vraagstuk van „het Wonen” in Kromo's Grootte Land*, Groningen: Universitatis Groninganae.
- Tim Penulis, 1909, *De suikeronderneming „Djatiroto”*, Soerabaia: Handelsvereniging Amsterdam.
- Tim Penulis, 1921, *Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Deel XI, Batavia: G. Kolff & Co.

- Tim Penulis, 1922, *Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Batavia: G. Kolff & Co.
- Tim Penulis, 1923, *Jaarverslag van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie over 1921, Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Deel IV, Batavia: G. Kolff & Co.
- Tim Penulis, 1924, *De Suikerindustrie op Java, Haar Wezen en Beteekenis*, Utrecht: Rijks Universiteit te Utrecht.
- Tim Penulis, 1924, *Jaarverslag van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie over 1922, Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Deel V, Batavia: G. Kolff & Co.
- Tim Penulis, 1925, *Jaarverslag van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie over 1923, Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Deel V, Batavia: G. Kolff & Co.
- Tim Penulis, 1925, *Aangeboden Door De Handelsvereniging „Amsterdam”*, Soerabaia: Cliche's en Druk H. Van Ingen Soerabaia.
- Tim Penulis, 1927, *Jaarverslag van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie over 1924, Mededeelingen van den Dienst der Volksgezondheid in Nederlandsch-Indie*, Deel II, Batavia: G. Kolff & Co.
- Tim Penulis, 1939, *Het Zendingsziekenhuis Petronella*, Universitas Michigan.
- Winckel, W. F., 1923, *De Framboesiabestrijding in Nederlandsch-Indie, Overgedrukt Uit de Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie*, Batavia: G Kolff & Co.
- Zentgraff, H. C., 1927, *Van Westersch Grootbedrijf*, Surabaya: Soerabaiasch Handelsblad.

Buku

- Booth, A., 1998, *The Indonesian Economy in The Nineteenth and Twentieth Centuries: A History of Missed Opportunities*, London: MacMillan Press.
- Booth, A., 2019, *Living Standards in Southeast Asia: Changes Over the Long Twentieth Century, 1900-2015*, Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Bosma, U., 2019, *The Making of a Periphery: How Island Southeast Asia Became a Mass Exporter of Labor*, New York: Columbia University Press.
- Brandes, S. D., 1976, *American Welfare Capitalism, 1880-1940*, Chicago: University of Chicago Press.
- Breman, J., 1989, *Taming The Coolie Beast: Plantation Society and The Colonial Order in Southeast Asia*, Delhi: Oxford University Press.
- Crane, A., et al. (eds), 2008, *The Oxford handbook of corporate social responsibility*, Oxford: Oxford University Press.
- Cribb, R. (ed.), 1994, *The Late Colonial State in Indonesia: Political and Economic Foundations of the Netherlands Indies 1880-1942*, Leiden: KITLV Press.
- Elson, R., 1984, *Javanese Peasants and The Colonial Sugar Industry*, Singapura: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, G., 1990, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Furnivall, J. S., 1994, *Netherlands India: A Study in Plural Economy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hesselink, L., 2011, *Healers on The Colonial Market: Native Doctors and Midwives in The Dutch East Indies*, Leiden: KITLV Press.
- Jarvis, D. C., 1961, *Folk Medicine: A Doctor's Guide to Good Health*, London: Pan Books Ltd.
- Kartodirdjo, S., 2018, *Pengantar Sejarah Indonesia Baru: Sejarah Pergerakan Nasional, Jilid II*, Yogyakarta: Penerbit Ombak.
- Knight, G. R., 2013, *Commodities and Colonialism: The Story of Big Sugar in Indonesia, 1880-1942*, Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Knight, G. R., 2014, *Sugar, Steam and Steel: The Industrial Project in Colonial Java, 1830-1885*, Australia: University of Adelaide Press.
- Kuntowijoyo, 2013, *Pengantar Ilmu Sejarah*, Yogyakarta: Tiara Wacana.
- Margana, S., dan Nursam, M. (edt.), 2010, *Kota-Kota di Jawa: Identitas Gaya Hidup dan Permasalahan Sosial*, Yogyakarta: Penerbit Ombak.
- Nurdiyanto, D. H. & Nurhajarini, D. R., 2018, *Pabrik Gula Djatiroto Kajian Industri Gula 1958-1980*, Yogyakarta: Balai Pelestarian Nilai Budaya.

- Orum, A. (edt.), 2019, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban and Regional Studies*, UK: John Wiley & Sons Ltd.
- Parthesius, R., 2010, *Dutch Ships in Tropical Waters The development of the Dutch East India Company (VOC) shipping network in Asia 1595-1660*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Pelzer, K. J., 1978, *Planter and Peasant: Colonial Policy and The Agrarian Struggle in East Sumatra, 1863-1947*, S-Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- Pols, H., 2019, *Merawat Bangsa: Sejarah Pergerakan Para Dokter Indonesia*, Jakarta: PT. Kompas Media Nusantara.
- Ward, K., 2009, *Networks of Empire Forced Migration in the Dutch East India Company*, Cambridge University Press: New York.
- Zondervan, S., 2016, *Patients of The Colonial State: The Rise of a Hospital System in The Netherlands Indies 1890-1940*, Maastricht University.

Jurnal & Artikel

- Boomgaard, P., 1993, "The Development of Colonial Health Care in Java: An Exploratory Introduction", *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 149, 1, 77-93.
- Booth, A., 2009, "Globalisation and Poverty: Indonesia in the Twentieth Century" *Economics and Finance in Indonesia Vol. 57 (2)*.
- Booth, A., 2007, "Night Watchman, Extractive, or Developmental States? Some Evidence from Late Colonial South-East Asia", *The Economic History Review, New Series*, 60, 2.
- Bruijn, J. R., "De Personeelsbehoefte Van de VOC Overzee en Aan Boord, Bezien in Aziatisch en Nederlands Perspectief", *Voordracht gehouden op het congres van het NHG te Utrecht/Driebergen*.
- Knight, G. R., 2000, "The Sugar Industry of Colonial Java and Its Global Trajectory", *South East Asia Research: Taylor & Francis*, 8, 3, 213-238.
- Ochendorf, F., 2018, "Colonial Corporate Social Responsibility: Company Healthcare in Java, East Sumatra and Belitung, 1910-1940", *Lembaran Sejarah*, 14, 1, 83-97.
- Pols, H., 2012, "Notes from Batavia, The Europeans' Graveyard: The Nineteenth-Century Debate on Acclimatization in the Dutch East Indies", *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*, 67, 1, 120-148.

- Salsabila, I. D., 2021, "An Analysis of Governmental Policies in Managing COVID-19 Pandemic: Comparative Study Between Indonesia and Vietnam, Period of January-March 2020", *Jurnal Ilmu Kesehatan Masyarakat*, 12(1).
- Uddin, B., 2000, "Pelayanan Kesehatan Masyarakat pada Masa Kolonial", *Lembaran Sejarah*, II, 2.
- Uddin, B., dan Purwanto, B., 2006, "Kebijakan Subsidi Kesehatan Kolonial di Jawa pada Awal Abad ke-20", *Jurnal Humanika*, 19, 2, 139-161.
- Wertheim, W. F., 1993, "Conditions on Sugar Estates in Colonial Java: Comparisons with Deli", *Journal of Southeast Asian Studies*, 24, 2, 268-284.
- Wertheim, W. F. & The Siauw Giap, 1962, "Social Change in Java, 1900-1930", *Pacific Affairs*, Vol. 35, No. 3.

Skripsi, Tesis, dan Disertasi

- Dofi, 2016, *Pabrik Gula Jatiroto dan Pencemaran Lingkungan di Desa Sidorejo, Kecamatan Rowokangkung, Kabupaten Lumajang Tahun 1989-2010*, Universitas Jember: Skripsi Mahasiswa.
- Jaelani, G. A., 2017, *La Question de l'hygiène aux Indes- Néerlandaises: Les Enjeux Médicaux, Culturels et Sociaux*, Thèse dirigée par Gérard Jorland: École des Hautes Études en Sciences Sociales.
- Widiantoro, B., 2012, *Pengaruh Pabrik Gula Djatiroto Terhadap Kehidupan Masyarakat Desa Kaliboto Lor Kecamatan Jatiroto Kabupaten Lumajang Tahun 199-2010*, Universitas Jember: Skripsi Mahasiswa.
- Yuliasrie, P. A., 2011, *Perkembangan Industri Gula Djatiroto di Karesidenan Pasuruan, 1893-1925*, Universitas Airlangga: Skripsi Mahasiswa.

Sumber Website

Digital Collection Universiteit Leiden, (KITLV 18324), <http://hdl.handle.net/1887.1/item:782637>.

Digital Collection Rijksmuseum Amsterdam, <https://www.rijksmuseum.nl/en>